โครงการ ปลอดพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีเพื่อคนไทยสุขภาพดี ในปี 2568
ตามยุทธศาสตร์ทศวรรษการกำจัดพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี
เพื่อให้การกำจัดปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีเกิดความยั่งยืน

"การเสียชีวิตด้วยมะเร็งท่อน้ำดีลดลง 2 ใน 3
ในปี 2578 และการติดพยาธิใบไม้ตับในคน และในปลา
น้อยกว่าร้อยละ 1 ในปี 2568"

แผนยุทธศาสตร์ระยะที่ 2 (2562-2568)

นายแพทย์สุวรรณชัย วัฒนายิ่งเจริญชัย
อธิบดีกรมควบคุมโรค

นายแพทย์สุขุม กาญจนพิมาย
ปลัดกระทรวงสาธารณสุข

จุลสาร

ปีที่ 4 ฉบับที่ 11

ศูนย์ประสานงานโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

จุลสาร... ศูนย์ประสานงานโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

วิสัยทัศน์

มุ่งสู่การเป็น Excellent Center
ในการแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับ และมะเร็งท่อน้ำดี
2. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

สารบัญ

3 บรรณาธิการแถลง

4 โครงการอาหารปลอดภัย : ปลาปลอดพยาธิ

8 การพัฒนาสุขภาวะชุมชน มุมมองและประสบการณ์การพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์เพื่อป้องกันควบคุมโรคหนอนพยาธิ

11 ผลการดำเนินการโครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ประเทศไทย ปี 2562

13 จำนวนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี จำแนกรายจังหวัด/เขต ปี 2559 – 2562

14 ภาพกิจกรรม

จัดทำโดย
ศูนย์ประสานงานโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี
สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น
181/37 ซอยราชประชา ถนนศรีจันทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

คณะที่ปรึกษา

ประธานที่ปรึกษา
นพ.สุวรรณชัย วัฒนายิ่งเจริญชัย อธิบดีกรมควบคุมโรค

ประธานกิตติมศักดิ์
นพ.คำนวณ อึ้งชูศักดิ์
รองประธานกรรมการบริหารแผนคณะกรรมการแผนคณะที่ 1
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
ที่ปรึกษากรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
นายกสมาคมระบาดวิทยา (ประเทศไทย)

รองประธาน
นพ.อัษฎางค์ รวยอาจิณ รองอธิบดีกรมควบคุมโรค
นพ.โสภณ เอี่ยมศิริถาวร ผู้อำนวยการสำนักโรคติดต่อทั่วไป
พญ.ศศิธร ตั้งสวัสดิ์ ผู้อำนวยการสำนักโรคไม่ติดต่อ

บรรณาธิการบริหาร

นพ.สุเมธ องค์วรรณดี
ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่
พญ.หรรษา รักษาคม
ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดชลบุรี
นพ.ธีรวัฒน์ วลัยเสถียร
ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น
พญ.รพีพรรณ เดชพิชัย
ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี
นพ.กิตติ์พงศ์ สัญชาตวิรุฬห์
ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 จังหวัดนครราชสีมา
นพ.ดนัย เจียรกูล
ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี

บรรณาธิการ

ดร.เกษร แถวโนนงิ้ว

กองบรรณาธิการ
ดร.เชิดพงษ์ มงคลสินธุ์
ดร.อดุลย์ศักดิ์ วิจิตร
นายบุญเทียน อาสารินทร์
นายพิจารณ์ บุตราช
นายพัฒนศักดิ์ สิทธิโคตร
นายเสรี สิงห์ทอง
นางอรนาถ วัฒนวงษ์
ดร.เพ็ชรบูรณ์ พูลผล
นางสาวสุมาลี จันทลักษณ์
นายสาร์ช บุญไตรย์
นายบำเพ็ญ เกงขุนทด
นางอรวรรณ แจ่มจันทร์

ฝ่ายผลิต
นางศุจินันท์ ตรีเดช
นายอนุชา มะลาลัย
นายต่อพงษ์ กังสวร
นายณัฐกิตต์ โคตมะ

ฝ่ายเผยแพร่
นางสาวอารยา จันทร์ขวาง
นางสาวช่อมาลา อุทัยอินทร์
นายธนะชัย จำรัสไว
นายสนธยา กลั่นทัต

พิสูจน์อักษร
นายสือชัย เนียมจันทร์
นางสาวนาฎยา ปัญโญวัฒน์

บรรณาธิการแถลง

จุลสารศูนย์ประสานงานโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ฉบับนี้เป็นปีที่ 4 ฉบับที่ 11 (เดือน ตุลาคม 2561 – มีนาคม 2562) อย่างที่เราทราบกันดีว่า หลายๆ ภาคส่วนได้ผสานความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานแก้ไข้ปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีของประเทศไทยมาเป็นระยะเวลาหลายสิบปี โครงการอาหารปลอดภัย:ปลาปลอดพยาธิ ก็เป็นอีกหนึ่งในภาคส่วนที่ได้ดำเนินการ ในช่วงปี 2557-2561 โดยศูนย์วิจัยพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี มหาวิทยาลัยขอนแก่นร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข ได้รายงานข้อมูลที่น่าสนใจที่ควรติดตามในฉบับนี้ ไม่ว่าจะเป็นรายงานผลการสำรวจการปนเปื้อนตัวอ่อนพยาธิในหอยและปลาในแหล่งน้ำและผลิตภัณฑ์ปลา พื้นที่สำรวจภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจังหวัดสระแก้ว เทคนิคการทำผลิตภัณฑ์ปลาให้ปลอดพยาธิก่อนการบริโภค อีกมุมหนึ่งน่าสนใจเช่นกัน คือ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันแก้ไขปัญหาโรคหนอนพยาธิ บทเรียนจากมุมมองประสบการณ์การพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์เพื่อป้องกันควบคุมโรคหนอนพยาธิ กรณีศึกษาชุมชนปกาเกอญอ พื้นที่จังหวัดตาก ส่วนท้ายเล่มจุลสารมาติดตามผลการดำเนินงานโครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ประเทศไทย ปีงบประมาณ 2562 ในรอบ 6 เดือนแรกของแต่ละพื้นที่มีผลการดำเนินงานอย่างไรบ้าง จำนวนโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี จำแนกรายจังหวัด/เขต ตั้งแต่ ปี 2559-2562 พร้อมประมวลภาพกิจกรรมการดำเนินงานต่างๆ ของเครือข่ายจากทั่วประเทศ

กองบรรณาธิการ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จุลสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน และขอขอบคุณที่ติดตามจุลสารศูนย์ประสานงานโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี มาอย่างต่อเนื่อง พบกันใหม่ฉบับหน้า

กองบรรณาธิการ

“กินปลาดิบ กินปลาก้อย อร่อยปาก
ต้องทุกข์ยาก ตอนป่วย ด้วยโรคตับ
ถ้าไม่เลิก ชีพนี้ อาจลาลับ
จงหวนกลับ กินปลาสุก ทุกข์จะคลาย”

โครงการอาหารปลอดภัย : ปลาปลอดพยาธิ

ธิดารัตน์ บุญมาศ เบญจมาภรณ์ พุ่มหิรัญโรจน์ อัจฉรา อัจฉยสวัสดิ์ ปาริชาติ บัวโรย ปราณี ศรีราช ชาทะนันท์ เอี่ยมอุดมกาล รัชฎาวรรณ อรรคนิมาตย์ ภานุพันธุ์ ศรีพันธุ์ ศิรินทิพย์ บุญจรัสภิญโญ รัชฎา ตั้งวงค์ไทย พรทิพย์ เหลื่อมหมื่นไวย์ กานต์พิชา ชมภูมี สุดารัตน์ วงษา และปานระวี สิงห์ไธสง

โครงการแก้ไขปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี สถาบันมะเร็งท่อน้ำดี ภาควิชาปรสิตวิทยา คณะแพทยศาสตร์
คณะเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยขอนแก่น เทคโนโลยีราชมงคลอีสานวิทยาเขตสกลนคร

เป็นที่ทราบแล้วว่า**โรคพยาธิใบไม้ตับซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในการทำให้เกิดโรคมะเร็งท่อน้ำดี ดังนั้นการกำจัดหรือควบคุมการติดพยาธิใบไม้ตับจึงมีความสำคัญมาก** จากการดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะมากกว่า 20 ปี ของศูนย์วิจัยพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี มหาวิทยาลัยขอนแก่นและกระทรวงสาธารณสุข และในปี 2557- 2561 มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยทีม CASCAP ได้รับจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้แก้ไขปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศในการลดความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพ และโครงการประเทศไทยไร้พยาธิใบไม้ตับ (Fluke Free Thailand) ซึ่งสนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ โดยการทำงานร่วมกับสำนักงานป้องกันควบคุมโรค กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขและขยายเครือข่ายการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ มีการทำงานแบบบูรณาการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ตั้งแต่เรื่องของการควบคุมป้องกันการติดพยาธิใบไม้ตับ การปนเปื้อนอุจจาระลงแหล่งน้ำและสิ่งแวดล้อม การวินิจฉัย การรักษา ทั้งคนสุนัขและแมว การให้การศึกษา การหากลุ่มเสี่ยงมะเร็งท่อน้ำดี การป้องกันและรักษา การทำระบบฐานข้อมูล เพื่อให้เกิดการตัดวงจรพยาธิใบไม้ตับและลดมะเร็งท่อน้ำดีให้ได้ในอนาคต

สำหรับโครงการอาหารปลอดภัย : ปลาปลอดพยาธิ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ **การสำรวจการปนเปื้อนตัวอ่อนพยาธิในหอยและปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติ ฟาร์มปลา** (ภาพที่ 1)**ผลิตภัณฑ์ปลาโดยเน้นปลาวงศ์ตะเพียน** (ภาพที่ 2) **เทคนิคอย่างง่ายในการทำให้ปลาและผลิตภัณฑ์ปลาปลอดพยาธิ** (ภาพที่ 3) และ**การส่งเสริมเผยแพร่ให้ความรู้แก่ชุมชนและสังคม** (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 1 การสำรวจพยาธิใบไม้ตับในปลาวงศ์ตะเพียน ในปี 2559 -2560 ในพื้นที่เป้าหมาย

ภาพที่ 2 การสำรวจผลิตภัณฑ์ปลาติดพยาธิใบไม้ตับ

ในปี 2559 -2560 ในพื้นที่เป้าหมาย

ภาพที่ 3 แสดงวิธิการทำปลาส้มปลาร้าปลอดพยาธิ

ภาพที่ 4 แสดงกิจกรรมการส่งเสริมเผยแพร่ให้ความรู้ แก่ชุมชนและสังคม

จากการสำรวจการติดเชื้อตัวอ่อนระยะติดต่อในปลาวงศ์ตะเพียน ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงจังหวัดสระแก้ว ในปี 2559-2560 สำรวจไปทั้งสิ้น 475 แหล่งน้ำ พบการติดเชื้อตัวอ่อนระยะติดต่อของพยาธิใบไม้ตับจำนวน 113 แหล่งน้ำ ดังนี้ สำรวจในภาคเหนือ 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง น่าน พะเยา เชียงราย แพร่ ลำพูน พบการติดเชื้อตัวอ่อนระยะติดต่อของพยาธิใบไม้ตับจำนวน 4 แหล่งน้ำ ใน 3 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำปาง และน่าน ส่วนภาคตะวันออกทำการสำรวจที่จังหวัดสระแก้ว ซึ่งพบตัวอ่อนพยาธิใบไม้ตับ 1 แหล่งน้ำ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือสำรวจทั้ง 20 จังหวัด พบว่ามีตัวอ่อนพยาธิใบไม้ตับ 104 แหล่งน้ำ จากทั้งหมด 18 จังหวัด ได้แก่ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ เลย สกลนคร นครพนม บึงกาฬ หนองบัวลำภู หนองคาย อุดรธานี ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ ยโสธร และมุกดาหาร ส่วน 2 จังหวัดที่ไม่พบการติดเชื้อ ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ และอุบลราชธานี (ภาพที่ 5) สำหรับร้อยละของปลาที่พบการติดพยาธิใบไม้ตับในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มไม่แตกต่างกันปี 2559 และ 2560 แต่หากเมื่อเทียบกับเมื่อสิบปีที่ผ่านมาพบว่าลดลงอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะความหนาแน่นของตัวอ่อนพยาธิในปลาลดลงมาก ดังตารางที่ 1 ทั้งนี้ได้แสดงรายชื่อพื้นที่ (ตารางที่ 2) ที่ควรเฝ้าระวังพิเศษมาด้วยเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ประสานเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการควบคุมต่อไป นอกจากนี้แล้วผลการสำรวจการปนเปื้อนของตัวอ่อนพยาธิใบไม้ตับการสำรวจปลาส้มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือใน 20 จังหวัด จำนวน 128 โรงงานและผู้ประกอบการ พบการติดเชื้อ 25 โรงงานและผู้ประกอบการ คิดเป็น 19.53 % จาก 15 จังหวัด

ส่วนวิธีการทำให้ปลาปลอดพยาธิใบไม้ตับสามารถทำได้โดย การต้มในน้ำเดือดอย่างน้อย 10 นาที การอบโดยใช้เครื่องไมโครเวป อย่างน้อย 10 นาทีที่ 800 W การแช่แข็งที่อุณหภูมิ -20 องศาสเซลเซียส อย่างน้อย 3 วัน หรือแช่แข็งในตู้แช่แข็งตู้เย็นที่มีใช้ตามบ้านอย่างน้อย 1 สัปดาห์ ส่วนการทำปลาส้มนั้นการหมักอย่างน้อย 3 วัน หรือปลาร้าต้องหมักอย่างน้อย 1 เดือน จะทำให้ตัวอ่อนพยาธิใบไม้ตับไม่มีความสามารถในการติดเชื้อในคน ในกรณีที่ไม่ทราบระยะเวลาการหมักแน่ชัดของปลาส้มให้นำมาแช่แข็งอย่างน้อย 1 สัปดาห์หรือปรุงสุกก่อนบริโภค และในปลาร้าที่ซื้อมาจากท้องตลาดให้นำมาทิ้งไว้อย่างน้อย 1 เดือน หรือต้มก่อนบริโภค จะทำให้ลดความเสี่ยงของการติดพยาธิใบไม้ตับได้

นอกจากนี้แล้วยังพบรายงานการปนเปื้อนในมีดเขียง หรือภาชนะเครื่องครัวที่มีการใช้ร่วมกัน ในระหว่างปรุงอาหาร สำหรับคำแนะนำในการลดการปนเปื้อนของตัวอ่อนพยาธิในเครื่องครัวสามารถทำได้โดยการล้างด้วยน้ำร้อน หรือการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อ Dettol

การกำจัดพยาธิใบไม้ตับจะได้ผลดีนั้นต้องมีการทำงานแบบบูรณาการจากหลายฝ่ายในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน สังคม บุคลากรทางการแพทย์ รวมทั้งเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติในการร่วมด้วยช่วยกัน ทั้งนี้ ทางโครงการขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการวางแผนในการควบคุมพยาธิใบไม้ตับต่อไป

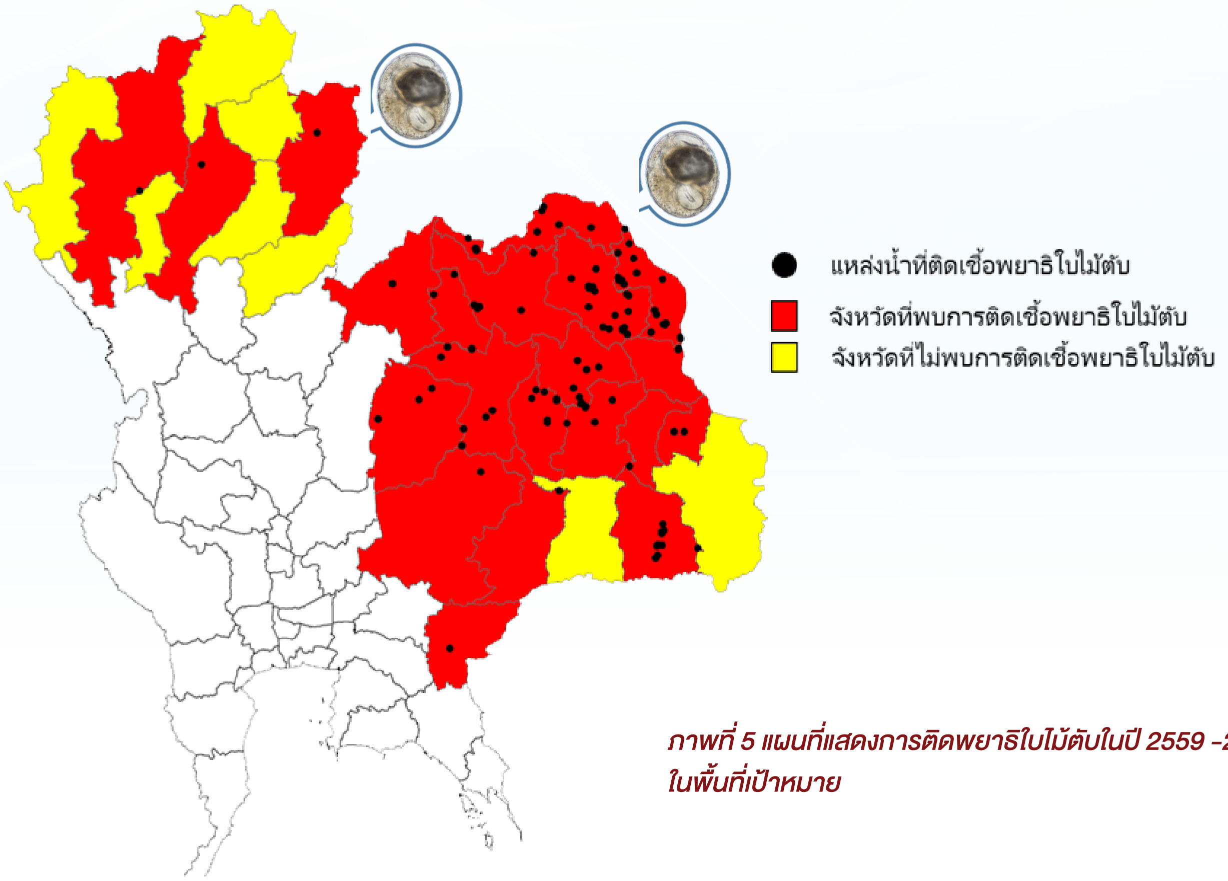

ภาพที่ 5 แผนที่แสดงการติดพยาธิใบไม้ตับในปี 2559 -2560 ในพื้นที่เป้าหมาย

ตารางที่ 1 สรุปผลการติดพยาธิใบไม้ตับในปลาวงศ์ปลาตะเพียน จากพื้นที่เป้าหมายของ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี 2559-2560

ข้อมูล	ปี 2559	ปี 2560
จำนวนปลาทั้งหมดที่สำรวจ	13,165	28,653
จำนวนปลาที่ติดเชื้อ OV	1,248	3,194
ร้อยละปลาที่ติดเชื้อ OV	9.48	11.15
ค่าเฉลี่ยของ meta/ปลา	1.70	1.10
จังหวัดที่พบจำนวนปลาที่ติด OV มากที่สุด	จังหวัดหนองคาย (ปลา 210 ตัว/OV4 Mc)	จังหวัดกาฬสินธุ์ (ปลา 474 ตัว/OV 689 Mc)

ข้อมูล	ปี 2559 (จำนวนปลาที่ติดเชื้อ/จำนวนปลาทั้งหมด)	ปี 2560 (จำนวนปลาที่ติดเชื้อ/จำนวนปลาทั้งหมด)
แหล่งน้ำที่พบการติดพยาธิใบไม้ตับในปลามากที่สุด	- อ่างเก็บน้ำห้วยสีไท (18/18) อำนาจเจริญ - กุดกอก (40/40) มหาสารคาม - ลำห้วยทรายขาว (70/70) ขอนแก่น - หนองเลิง ม.9 (209/209) หนองคาย - หนองแจ้ง (48/48) กาฬสินธุ์ - ห้วยไร่ (1/1) นครพนม - ห้วยกระทิง (95/95) กาฬสินธุ์ - อ่างเก็บน้ำโคกก่อ (5/5) มหาสารคาม - อ่างเก็บน้ำหนองเม็ก (3/3) (อ่างเก็บน้ำห้วยชะเงิบ มุกดาหาร)	-หนองจอก (ตำบลสะแก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์) (105/116)
อัตราการติดพยาธิในปลา (ร้อยละ)	100.00	90.517

ตารางที่ 2 รายชื่อแหล่งน้ำ ตำบล อำเภอและจังหวัด

ชื่อแหล่งน้ำ ปี 2559	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด
1. อ่างเก็บน้ำห้วยสีไทย	คึมใหญ่	เมือง	อำนาจเจริญ
2. กุดกอก	ยางน้อย	โกสุมพิสัย	มหาสารคาม
3. ลำห้วยทรายขาว	หนองแดง	สีชมพู	ขอนแก่น
4. หนองเลิงม.9	น้ำโมง	ท่าบ่อ	หนองคาย
5. หนองแจ้ง	หนองบัว	นามน	กาฬสินธุ์
6. ห้วยไร่	โพนทอง	บ้านแพง	นครพนม
7. ห้วยกระทิง(อ่างเก็บน้ำหมาน)	กกทอง	เมือง	เลย
8. อ่างเก็บน้ำโคกก่อ	โคกก่อ	เมือง	มหาสารคาม
9. อ่างเก็บน้ำหนองเม็ก (อ่างเก็บน้ำห้วยชะเงิบ)	คำป่าหลาย	เมือง	มุกดาหาร

เอกสารอ้างอิง

Khueangchiangkhwang S,Boonmars T, Sripan P, Songsri J,Boueroy P, etal. Effect of household cleaning solutions and disinfectants on the infectivity of Opisthorchis viverrini metacercariae.Food Control 2018,8, 291-299.

Sripan P, Boonmars T, Songsri J, Aukkanimart R, Sriraj P, Rattanasuwan P, Boueroy P, Suwannatrai A, Aunpromma S, Khuntikeo N, Loilome W, Namwat N, Yongvanit P, PhyoWai A, Khueangchaingkhwang S, Zhilang W, Pumhirunroj B, Artchayasawat A, Boonjaraspinyo S. Simplified Techniques for Killing the Carcinogenic, Opisthorchis Viverrini Metacercariae in Cyprinid Fish. Asian Pac J Cancer Prev. 2017 Jun 25;18(6):1507-1511.

Aukkanimart R, Boonmars T, Sriraj P, Sripan P, Songsri J, Ratanasuwan P, Laummaunwai P, Suwanantrai A, Aunpromma S, Khueangchaingkhwang S, Pumhirunroj B, Artchayasawat A, Khuntikeo N, Loilome W, Namwat N, Yongvanit P, Boonjaraspinyo S. Carcinogenic Liver Fluke and Others Contaminated in Pickled Fish of Northeastern Thailand. Asian Pac J Cancer Prev. 2017 Feb 1;18(2):529-533.

การพัฒนาสุขภาวะชุมชน มุมมองและประสบการณ์ การพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ เพื่อป้องกันควบคุมโรคหนอนพยาธิ

วรยุทธ นาคอ้าย,Ph.D.
สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค

บทความนี้เป็นบทความที่สรุปและสังเคราะห์จากการดำเนินงานพัฒนาสุขภาวะชุมชนชาติพันธุ์ ปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง) ในพื้นที่จังหวัดตาก ภายใต้แผนงานโครงการควบคุมโรคหนอนพยาธิตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มุ่งนำเสนอกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการพัฒนา (development process) เป็นหลัก จึงไม่ได้วิพากษ์และอภิปรายในส่วนของผลการดำเนินงานในโครงการพัฒนา

การควบคุมโรคหนอนพยาธิเป็นงานสาธารณสุขที่สำคัญงานหนึ่งของประเทศไทย โดยได้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน ในระยะแรกอยู่ในรูปแบบของโครงการพิเศษซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานในส่วนกลาง (Vertical Program) ต่อมาดำเนินงานในรูปแบบของงานบริการสาธารณสุขทั่วไป ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (Comprehensive Health Service Program) หลังจากกระทรวงสาธารณสุขได้ปรับระบบงานสาธารณสุขใหม่ และมีการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบลงสู่ระดับท้องถิ่น ในปัจจุบันการควบคุมโรคหนอนพยาธิจึงอยู่ภายใต้การดำเนินงานของหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเครือข่ายสุขภาพ (CUP) และหน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ ศูนย์สุขภาพชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือ สถานีอนามัย (Primary care Unit) เดิม

การควบคุมโรคหนอนพยาธิในปัจจุบันจึงเป็นการดำเนินงานเชิงบูรณาการ เข้าถึงและสอดคล้องกับ วิถีชีวิตของประชาชน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพในการควบคุมโรคของชุมชน และเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้านสุขภาพ โดยกระบวนการสื่อสารและการให้ข้อมูลด้านสุขภาพแก่ชุมชน ในการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคร่วมกัน เพื่อสนองต่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ผ่านรูปแบบการพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นการบริหารจัดการชุมชนที่มีกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาอันมีองค์ประกอบ ทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาสังคม โดยท้องถิ่นเป็นองค์กรหลัก และประชาสังคมเป็นผู้รับประโยชน์ที่สุขสมบูรณ์ การพัฒนาสุขภาวะชุมชน จึงเป็นภาระหน้าที่ของคนทุกคนที่จะต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์สุขร่วมกัน

รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพคน และชุมชนให้สามารถจัดการและช่วยเหลือตนเองได้บนฐาน "ทุน" ทางสังคมของชุมชน จึงมีการพัฒนาผ่านแนวคิดของการดำเนินงานที่มีจุดเริ่มต้นที่ประชาชน โดยมองโลก (วิถีชีวิต) มองปัญหาจากทัศนะของประชาชน ทำงานร่วมกับชุมชน เน้นกระตุ้นให้ชุมชนและแกนนำได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ โดยกิจกรรมการดำเนินงานในการพัฒนาชุมชนจึงประกอบด้วย

1. การค้นหาปัญหา การค้นหาปัญหาด้านสุขภาพของชุมชนสามารถจำแนกได้เป็น 2 ส่วน คือ (1) ปัญหาสุขภาพที่สะท้อนผ่านค่าตัวเลข สถิติและฐานข้อมูลด้านสุขภาพ บ่งชี้สถานะสุขภาพของคนในชุมชนผ่านระบบบริการสุขภาพของหน่วยงานด้านสาธารณสุข ผู้ซึ่งดูแลสุขภาพของประชาชนในพื้นที่อย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวอาจเป็นข้อมูลจากระเบียนรายงานการให้บริการ (Secondary data) หรือ ข้อมูลที่เกิดมาจากการสำรวจ ณ จุดเวลา (primary data) และส่วนที่ (2) ข้อมูลสถานะสุขภาพที่สะท้อนมาจากชุมชนหรือ

คนในชุมชน ข้อมูลสถานะสุขภาพที่สะท้อนจากความรู้สึกนึกคิดของประชาชน ไม่เพียงการเจ็บป่วยทางกาย แต่เป็นการสะท้อนปัญหาสุขภาพและร่างกายที่ผ่านมุมมองและประสบการณ์ของคนในชุมชน ดังนั้น นักพัฒนาจึงไม่ควรมองข้ามประเด็นสุขภาพที่คนในชุมชนสะท้อน เพียงเรื่องการเจ็บป่วยที่อยู่บนฐานคิดของชีวกลไกเท่านั้น หากต้องทำความเข้าใจความหมาย และการให้นิยามการเจ็บป่วยที่เป็นองค์รวมของชุมชนด้วย

2. การคืนข้อมูลและเวทีประชาคม นับเป็นกิจกรรมสำคัญหนึ่งของการพัฒนา การจัดเวทีประชาคมเป็นหัวใจและเครื่องมือสำคัญทางสังคมสำหรับการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาที่ยึดฐานคิดของการมีส่วนร่วมเป็นแกนในการพัฒนา กระบวนการของเวทีประชาคมจึงเป็นกระบวนการสะท้อน มุมมอง ความรู้สึก นึกคิด และความคิดเห็นที่ไม่มีกรอบจำกัด ให้อิสระ เสรีต่อประเด็นสาธารณะที่หยิบยกขึ้นมา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งนี้ทั้งนั้นกระบวนการจัดเวทีประชาคม จึงไม่มีรูปแบบการดำเนินงานที่ตายตัว หรือ ไม่มีขั้นตอนพิธีกรรมที่เป็นระบบแบบแผน หากแต่ต้องปรับ ประยุกต์ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มประชาชนให้เกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด บนฐานคิดของ ประชาธิปไตยแบบถกแถลง (Deliberative democracy) และ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านสุขภาพ (Health literacy) ในกระบวนการพัฒนาสุขภาพของชุมชนชาติพันธุ์นั้น รูปแบบการถกแถลงอาจจะยังไม่ปรากฏชัดในกลุ่มประชาชนที่ยังไม่มีความกล้าหาญที่จะเสนอแนะ หรือแลกเปลี่ยน กระบวนการดังกล่าวจึงเป็นการสร้างการเรียนรู้เชิงบูรณาการทั้งด้านสุขภาพ ประชาธิปไตย การพัฒนาชุมชน ควบคู่ไปกับการแสดงความคิดเห็น ที่ผ่านการกระตุ้นของผู้จัด และผู้ดำเนินการประชุม

3. การพัฒนาศักยภาพ ฐานคิดสำคัญของการพัฒนาที่มุ่งเน้น “คน” เป็นจุดศูนย์กลางและมีเป้าหมายของความยั่งยืนในการพัฒนา คือ การพัฒนาศักยภาพ และ/หรือการเติมเต็มศักยภาพให้กับคนในชุมชน โดยเฉพาะการเสริมสร้างศักยภาพและการกระตุ้นหนุนเสริมให้เขาแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่ของกลุ่มแกนนำ โดยมีเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐเป็นผู้สนับสนุนกระบวนการ และเพิ่มเติมเสริมแต่งในบางประเด็นเท่านั้น (คือความคิดเห็น/และเสริมแรงบวก) การพัฒนาศักยภาพ จึงเหมือนเป็นการสร้าง “คน” ให้มีไฟในการพัฒนาหรือกล่าวได้ว่าเป็นการติดอาวุธทางปัญญาให้กับกลุ่มแกนนำ ให้สามารถออกแบบกิจกรรม และปฏิบัติการได้ด้วยตนเองในการพัฒนาสุขภาพชุมชนชาติพันธุ์ การพัฒนาศักยภาพจึงมีความจำเป็นค่อนข้างมาก ทั้งนี้ด้วยเงื่อนไขทางภาษาวัฒนธรรมและแบบแผนจารีตประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติแตกต่างกัน การใช้ “คนใน” มาเป็นนักพัฒนาสุขภาพและเป็นแกนนำด้านการพัฒนาจึงเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขับเคลื่อนประเด็นการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ

4. การปฏิบัติการ กระบวนการเวทีประชาคมนำมาซึ่งกิจกรรมการพัฒนาที่ชุมชนออกแบบ หรือ อยากทำ (Felt Needs) และกิจกรรมที่เป็นความเห็นพ้องของทั้งหน่วยงานสาธารณสุขเห็นว่าควรมีการดำเนินงานในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนในการดำเนินการและการพัฒนา การปฏิบัติการดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามแผนงาน/กิจกรรมที่ออกแบบในเวทีประชาคม ซึ่งเป็นกิจกรรมหรือ การพัฒนาที่ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและดำเนินการร่วมกัน บนฐานคิดของ Deming cycle ซึ่งได้แก่ การวางแผน

การปฏิบัติการตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงการปฏิบัติการอย่างเหมาะสม ซึ่งการปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาสุขภาพชุมชน (PDCA cycle) จะไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน แต่เป็นการปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรมของชุมชน

5. การประชุมเชิงสร้างสรรค์ เป็นการประชุมแลกเปลี่ยนที่ไม่ยึดกรอบ พิธีการ และขั้นตอนของการประชุม แต่หากเป็นการประชุมที่มุ่งเน้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสรเสรี ให้คุณค่าต่อทุกความคิดเห็นและให้เกียรติกับผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนบนฐานของความเสมอภาค เพื่อหาทางออกร่วมกันบนฐานของวิถีประชาธิปไตย ดังนั้นการประชุมเชิงสร้างสรรค์ จึงเป็นการแสวงหาคำตอบและแนวทางการพัฒนาที่อยู่บนฐานของความคิดสร้างสรรค์ และความเป็นไปได้ของการพัฒนา ที่ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันคิด และพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน โดยไม่ลดทอนคุณค่าของความเป็นมนุษย์

6. การระดมทุนและเครือข่าย ในการพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ที่มีความร่ำรวยทางวัฒนธรรม แต่มีความขาดแคลนในเชิงเศรษฐกิจตามมาตรวัดทางการเงิน การระดมทุนทรัพยากร ทั้ง คน เงิน ของ (3 M: man money material) นับว่ามีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการพัฒนาและเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนา ทั้งนี้ชุมชนมีทุนด้านความร่วมมือที่พร้อมจะให้การสนับสนุนกิจกรรม การได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายจึงเป็นการเสริมแรงการพัฒนาให้ชุมชนมีการขับเคลื่อนไปได้ตามกรอบและทิศทางการพัฒนาที่ชุมชนกำหนด นอกจากการระดมทุนเชิงงบประมาณและวัสดุสิ่งของแล้ว การระดมทุน “คน” ที่จะเข้าไปช่วยเหลือและ ร่วมแรงในการดำเนินงานกับชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนพร้อมกัน

สุขภาวะชุมชนท้องถิ่นจะพัฒนาได้หรือไม่ และดำเนินไปในทิศทางใด จึงต้องมีองค์ประกอบของแนวคิดพื้นฐาน หลักการ และการดำเนินงานพัฒนาชุมชน รวมทั้งการปรับตัวให้ทันต่อภาวการณ์เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกันบางชุมชนท้องถิ่นกลับต้องพบกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนกระบวนการการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ด้วยมูลเหตุที่แตกต่างกันไป เช่น บริบทของชุมชน วัฒนธรรมประชาธิปไตย ขาดอิสระเชิงอำนาจระหว่างราชการส่วนกลางกับท้องถิ่น ขาดกระบวนการการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ในกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมกันรับผิดชอบ ดังนั้น แนวคิดของการพัฒนาชุมชนซึ่งยึดถือเป็นแกน คือ ความเชื่อมั่นและศรัทธาในมนุษยชาติ ว่ามนุษย์ทุกชีวิตมีคุณค่าและมีความหมาย มีศักดิ์ศรี และมีศักยภาพ โดยยึดหลักความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของประชาชน การพึ่งตนเองของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และประชาธิปไตย จึงจะนำไปสู่ชุมชนสุขภาวะที่สมบูรณ์

ผลการดำเนินงาน

โครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ประเทศไทย ปี 2562

ณ วันที่ 31 มีนาคม 2562

มาตรการ	ผลการดำเนินงาน	เป้าหมาย
การจัดการสิ่งแวดล้อม : โดยการจัดการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ลดการปนเปื้อนในแหล่งน้ำ/ห่วงโซ่อาหาร (ปลาปลอดพยาธิ)	ผลการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพ (ดูตารางที่ 1)	
การควบคุมป้องกัน ตรวจค้นหาการติดพยาธิเพื่อนำสู่การรักษา	คัดกรองการติดพยาธิใบไม้ตับด้วยการตรวจอุจจาระในประชาชน อายุ 15 ปีขึ้นไป (ดูตารางที่ 2)	

ผลการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพ

เขตสุขภาพ	การกำจัดสิ่งปฏิกูล			โรงเรียนจัดการเรียนการสอน		
	เป้าหมาย (ตำบล)	การออกข้อบัญญัติ	ร้อยละผลงาน	เป้าหมาย (แห่ง)	ผลงาน	ร้อยละผลงาน
1	67	25	37.31	221	194	87.78
6	18	18	100.00	123	123	100.00
7	160	160	100.00	576	576	100.00
8	163	163	100.00	418	267	63.88
9	111	102	91.89	825	634	76.85
10	142	110	77.46	693	475	68.54
รวม	661	578	87.44	2,856	2,269	79.45

แหล่งข้อมูล จากผู้รับผิดชอบระดับสคร ข้อมูล ณ 31 มีนาคม 2562

คัดกรองการติดพยาธิใบไม้ตับด้วยการตรวจอุจจาระในประชาชน อายุ 15 ปีขึ้นไป

เขตสุขภาพ	เป้าหมาย	ตรวจ OV		ติดเชื้อOV	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	60,365	17,654	29.25	1,725	9.77
6	ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วในปี 2561				
7	144,800	20,315	14.03	1,732	8.53
8	147,515	17,899	12.13	680	3.80
9	100,455	27,970	27.84	437	1.56
10	128,510	37,588	29.25	3,007	8.00
รวม	581,645	121,426	20.88	7,581	6.24

แหล่งข้อมูล:https://cloud.cascap.in.thและผู้รับผิดชอบระดับสคร.ข้อมูล ณ 31 มีนาคม 2562

มาตรการ	ผลการดำเนินงาน	เป้าหมาย
การรักษาพยาบาล ตรวจคัดกรองมะเร็งท่อน้ำดีในกลุ่มเสี่ยงอายุ 40 ปีขึ้นไป ด้วยอัลตร้าซาวด์	การตรวจคัดกรองมะเร็งท่อน้ำดี ในกลุ่มอายุ 40 ปีขึ้นไป ด้วยอัลตร้าซาวด์ (ดูตารางที่ 1)	
ผลการรักษาด้วยการผ่าตัด	การรักษาโดยการผ่าตัด (ดูตารางที่ 2)	
การดูแลแบบต่อเนื่องที่บ้าน : ผู้ป่วยรายที่จำเป็นมีระบบการดูแลรักษาทั้งใน-นอก รพ.	การดูแลแบบต่อเนื่องที่บ้าน ครอบคลุมทุกพื้นที่ (ดูตารางที่ 3)	
การสื่อสารสาธารณะ / สนับสนุนประสานการขับเคลื่อนโครงการ	- จัดกิจกรรมรณรงค์การแก้ไขปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ในพื้นที่รับผิดชอบ - สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ เวชภัณฑ์การดำเนินงาน - สนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม/อบรมพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน/พัฒนาศักยภาพ อสม. และแกนนำชุมชน	

การตรวจคัดกรองมะเร็งท่อน้ำดี ในกลุ่มอายุ 40 ปีขึ้นไป ด้วยอัลตร้าซาวด์

เขตสุขภาพ	เป้าหมาย	ผลงาน	ร้อยละ	ผิดปกติ	สงสัยCCA	CT/MRI	พบเป็นมะเร็ง
1	26,875	3,551	13.21	121	1,525	0	0
6	3,000	821	27.37	317	0	0	0
7	41,614	8,318	19.99	1,084	121	39	23
8	82,880	12,395	14.96	1,478	88	10	7
9	43,490	18,899	43.46	2,088	113	44	22
10	44,528	5,002	11.23	1,432	24	0	0
รวม	**242,387**	**48,986**	**20.21**	**6,520**	**1,871**	**93**	**52**

แหล่งข้อมูล:https://cloud.cascap.in.thข้อมูล ณ 31 มีนาคม 2562

การรักษาโดยการผ่าตัด

เขตสุขภาพ	รักษารวม	ผ่าตัดรวม	ผ่าตัดให้หายขาด	ผ่าตัดเพื่อประคับประคอง
1	119	31	25	6
7	1,742	137	87	50
8	689	51	41	10
9	502	48	34	14
10	786	107	81	26
รวม	**3,838**	**374**	**268**	**106**

แหล่งข้อมูล:https://cloud.cascap.in.thข้อมูล ณ 31 มีนาคม 2562

การดูแลแบบต่อเนื่องที่บ้าน ครอบคลุมทุกพื้นที่

การดูแลแบบต่อเนื่อง	ผู้เข้ารับการรักษา	ผลงาน (ร้อยละ)
รวม	3,879	3,378 (87.1%)

แหล่งข้อมูล:https://cloud.cascap.in.thข้อมูล ณ 31 มีนาคม 2562

ข้อมูล 31 มีนาคม 2562

จำนวนโรงเรียนในสังกัด สพป.ที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอน โรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี จำแนกรายจังหวัด/เขต ปี 2559 - 2562

เขต	จังหวัด	จำนวนโรงเรียนทั้งหมด (ของจังหวัด)	จำนวนโรงเรียนที่ดำเนินจัดการเรียนการสอน					ร้อยละการดำเนินงาน
			ปี 59	ปี 60	ปี 61	ปี 62	รวม	
1	เชียงราย	562	1	1	11	40	53	
	เชียงใหม่	694	3	3	26	139	171	
	น่าน	343	1	2	20	8	31	
	พะเยา	222	6	11	15	12	44	
	แพร่	248	0	1	2	6	9	
	แม่ฮ่องสอน	310	1	1	2	4	8	
	ลำปาง	357	7	5	16	8	36	
	ลำพูน	214	0	1	2	4	7	
	รวม	**2,950**	**19**	**25**	**94**	**221**	**359**	**12.17**
6	สระแก้ว	323	8	13	77	83	181	
	รวม	**323**	**8**	**13**	**77**	**83**	**181**	**56.04**
7			ปี 59 - 60		ปี 61	ปี 62	รวม	
	กาฬสินธุ์	564	17		10	230	257	
	ขอนแก่น	904	45		16	104	165	
	มหาสารคาม	547	30		24	120	174	
	ร้อยเอ็ด	665	25		96	122	243	
	รวม	**2,680**	**117**		**146**	**576**	**839**	**31.31**
8	บึงกาฬ	213	2	42	89	80	213	
	เลย	421	6	100	20	50	176	
	หนองคาย	266	46	52	22	38	158	
	หนองบัวลำภู	327	4	67	256	-	327	
	อุดรธานี	778	4	161	8	50	223	
	นครพนม	447	5	94	348	-	447	
	สกลนคร	615	50	123	242	200	615	
	รวม	**3,067**	**117**	**639**	**985**	**418**	**2,159**	**70.39**
9	ชัยภูมิ	760	11	75	23	81	190	
	นครราชสีมา	1,373	4	110	48	333	495	
	บุรีรัมย์	909	8	95	33	135	271	
	สุรินทร์	818	7	83	32	85	207	
	รวม	**3,860**	**30**	**363**	**136**	**634**	**1,163**	**30.13**
10	มุกดาหาร	246	2	70	45	70	187	
	ยโสธร	380	2	135	80	163	380	
	ศรีสะเกษ	847	3	188	61	145	397	
	อุบลราชธานี	1,073	4	220	195	240	659	
	อำนาจเจริญ	252	28	75	74	75	252	
	รวม	**2,798**	**39**	**688**	**455**	**693**	**1,875**	**67.01**
ภาพรวมประเทศ		**15,678**	**213**	**1,845**	**1,893**	**2,625**	**6,576**	**42**

ภาพกิจกรรมการดำเนินงาน สำนักโรคติดต่อทั่วไป

ประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาระบบฐานข้อมูล Isan Cohort

สำนักโรคติดต่อทั่วไป โดยกลุ่มโครงการตามพระราชดำริฯ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาระบบฐานข้อมูล Isan Cohort ณ โรงแรมเดอะกรีนเนอรี่ รีสอร์ท เขาใหญ่ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา วันที่ 27 กุมภาพันธ์ - 1 มีนาคม 2562 โดยนายแพทย์โสภณ เอี่ยมศิริถาวร ผู้อำนวยการสำนักโรคติดต่อทั่วไป เป็นประธานเปิดประชุมฯ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ผู้รับผิดชอบงานโครงการกำจัดปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในพื้นที่เสี่ยง ปี 2562 ในระดับเขต สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และผู้ดูแลระบบฐานข้อมูล Isan Cohort จำนวน 29 จังหวัด

ภาพกิจกรรมการดำเนินงาน CASCAP มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ขับเคลื่อนการแก้ปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี "โกสุมพิสัยโมเดล"

รศ.นพ.ณรงค์ ขันตีแก้ว หัวหน้าโครงการฯ/ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยมะเร็งท่อน้ำดี และ รศ.ดร.วัชรินทร์ ลอยลม เลขานุการโครงการฯ พร้อมคณะทำงาน ได้เข้าร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางและวางแผนการดำเนินงาน ขับเคลื่อนการแก้ปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี "โกสุมพิสัยโมเดล" ร่วมกับคณะทำงาน ในวันที่ 12 มีนาคม 2562 ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อระดมความคิดทุกภาคส่วนในการสร้างแนวทางการบูรณาการงานด้านการรณรงค์ป้องกันกำจัดพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักรับรู้ถึงอุบัติภัยของโรคฯ นำไปสู่การลดและขจัดปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ต่อไป

ภาพกิจกรรมดำเนินงาน สคร.1 จ.เชียงใหม่

โครงการกำจัดปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ปี 2562

นายแพทย์สุเมธ องค์วรรณดี ผู้อำนวยสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่1จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธาน เปิดประชุมเชิงปฏิบัติชี้แจงแนวทางการดำเนินงานโครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี และการควบคุมโรคหนอนพยาธิตามพระราชดำริฯ ปี 2562 ณ โรงแรมดิเอ็มเพรส เชียงใหม่ ในวันที่ 4 ธันวาคม 2562 เพื่อการขับเคลื่อนดำเนินงานตามนโยบาย/มาตรการให้มีประสิทธิภาพ โดยผู้เข้าร่วมประกอบผู้รับผิดชอบงานกำจัดโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำ ระดับเขต สสจ. รพ.สต. รพช. ครู รร.ตชด. และโรงเรียนในโครงการพระราชดำริฯ

ภาพกิจกรรมดำเนินงาน สคร.1 จ.เชียงใหม่

ประชุมเชิงปฏิบัติการ“พัฒนาศักยภาพพนักงานจุลทัศนากร การตรวจวินิจฉัยโรคหนอนพยาธิ”

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ “พัฒนาศักยภาพพนักงานจุลทัศนากร การตรวจวินิจฉัยโรคหนอนพยาธิ” ให้กับผู้รับผิดชอบงานโครงการแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในพื้นที่เสี่ยงจังหวัดน่าน ระหว่างวันที่ 24 – 27 กุมภาพันธ์ 2562 ณ ห้องประชุมสำนักงานสาธารณสุขอำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน โดย ดร.อดุลย์ศักดิ์ วิจิตร รองผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ และทีมงาน เป็นวิทยากรและการสาธิตวิธีการเตรียมและตรวจหาพยาธิใบไม้ตับและโรคหนอนพยาธิอื่นๆ

การตรวจคัดกรองโรคพยาธิใบไม้ตับ ในพื้นที่เสี่ยง ปี 2562 เขตสุขภาพที่ 1

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ร่วมกับผู้รับผิดชอบในพื้นที่ รพสต./สสอ./สสจ.น่าน /สสจ.เชียงใหม่ /สสจ.พะเยา ได้ดำเนินการตรวจคัดกรองโรคพยาธิใบไม้ตับในประชาชนกลุ่มเสี่ยงตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไป ในพื้นที่เสี่ยง อ.เชียงม่วน (ต.บ้านมาง ต.สระ) อ.ปง (ต.ควร ต.ขุนควร นาปรัง) อ.ภูเพรียง(ต.ม่างตึ๊ด) อ.เชียงกลาง (ต.ปรือ) อ.ปัว (ต.อวน) อ.ดอยเต่า (บ้านแอ่น) อ.จอมทอง (ต.สบเตี๊ยะ ต.ข่วงเป้า) อ.สันป่าตอง (ทุ่งสะโตก) ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน 2562

ภาพกิจกรรมดำเนินงาน สคร.6 จ.ชลบุรี

โครงการศึกษาโรคหนอนพยาธิและโปรโตซัวในลำไส้ และพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน ในพื้นที่จังหวัดรับผิดชอบ สคร.6 จ.ชลบุรี ปี 2562

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดชลบุรี ร่วมกับผู้รับผิดชอบในพื้นที่ ได้ดำเนินงานโครงการศึกษาโรคหนอนพยาธิและโปรโตซัวในลำไส้ และสำรวจพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน ในพื้นที่จังหวัดรับผิดชอบเขตสุขภาพที่ 6 ปี พ.ศ.2562 จำนวน 8 จังหวัด ทั้งหมด 30 ตำบล โดยสำรวจพฤติกรรมสุภาพการป้องกันควบคุมโรคหนอนพยาธิ ในทุกกลุ่มอายุ พร้อมเก็บอุจจาระตรวจโรคหนอนพยาธิและโปรโตซัวในลำไส้ ระหว่างวันที่ 30 มกราคม 2562 – 5 กุมภาพันธ์ 2562

ภาพกิจกรรมดำเนินงาน สคร.6 จ.ชลบุรี

ประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดการเรียนการสอนอีเลคโทรนิคส์บุ๊ค โรคหนอนพยาธิ

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดชลบุรี ร่วมกับผู้รับผิดชอบในพื้นที่ ได้ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดการเรียนการสอนอีเลคโทรนิคส์บุ๊ค โรคหนอนพยาธิ และชี้แจงแนวทาง การดำเนินงานตามโครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีถวายเป็นพระราชกุศลฯ ปี 2562 ในวันที่ 21 ธันวาคม 2561 ณ โรงแรมอินโดจีน อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพกิจกรรมดำเนินงาน สคร.7 จ.ขอนแก่น

ขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับเครือข่ายสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบ เขตสุขภาพที่ 7 ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้และทักษะในการป้องกันควบคุมโรคโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี และเพื่อการขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และร้อยเอ็ด ในช่วงเดือนธันวาคม 2561 - กุมภาพันธ์ 2562

ประชุมพัฒนาปรับปรุงหน่วยการจัดประสบการณ์ เรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับบุคลากรทางการศึกษาและภาคีเครือข่าย ได้พัฒนาปรับปรุงหน่วยการจัดประสบการณ์ เรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ระดับชั้นอนุบาล 1-3 ให้เข้ากับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2560 ตามหลักสูตรแกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา วันที่ 30 พฤศจิกายน – 1 ธันวาคม 2561 และวันที่ 7 - 8 กุมภาพันธ์ุ 2562 ณ ห้องประชุมศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉินฯ สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น

ภาพกิจกรรมดำเนินงาน สคร.7 จ.ขอนแก่น

ประชุมเชิงปฏิบัติการ “พัฒนาศักยภาพจุลทัศนากรในการตรวจวินิจฉัยโรคพยาธิใบไม้ตับ ปี 2562”

นายแพทย์ธีรวัฒน์ วลัยเสถียร ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น ประธานเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ “พนักงานจุลทัศนากรหลักสูตรการตรวจวินิจฉัยโรคหนอนพยาธิ ” ให้กับผู้รับผิดชอบงานโครงการแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในพื้นที่เสี่ยงเขตสุขภาพที่ 7 เพื่อฟื้นฟูวิชาการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในการตรวจวินิจฉัยและประเมินความรุนแรงโรคหนอนพยาธิในพื้นที่โครงการพระราชดำริฯ โดย ศ.ดร.ธิดารัตน์ บุญมาศ และทีมงาน เป็นวิทยากรและการสาธิตวิธีการเตรียมและตรวจหาพยาธิใบไม้ตับและโรคหนอนพยาธิอื่นๆ ในวันที่ 26 - 27 ธันวาคม 2561 ณ ห้องประชุม คณะแพทยศาสตร์ หาวิทยาลัยขอนแก่น

ภาพกิจกรรมดำเนินงาน สคร.8 จ.อุดรธานี

การขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี ร่วมกับเครือข่ายสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้และทักษะในการป้องกันควบคุมโรคโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี และเพื่อการขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในโรงเรียนทุกแห่งจังหวัดเลย โดยนายแพทย์สมชาย ชมภูคำ รองนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเลย เป็นประธานเปิดการประชุม ในวันที่ 2 – 3 และ 9 - 10 มีนาคม 2562 ณ ห้องประชุมโรงแรมใบบุญแกรนด์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ประชุมเชิงปฏิบัติการ “พนักงานจุลทัศนากรหลักสูตรการตรวจวินิจฉัยโรคหนอนพยาธิ”

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี จัดประชุมเชิงปฏิบัติการพนักงานจุลทัศนากรหลักสูตรการตรวจวินิจฉัยโรคหนอนพยาธิ ให้กับผู้รับผิดชอบงานโครงการแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในพื้นที่เสี่ยงเขตสุขภาพที่ 8 เพื่อฟื้นฟูวิชาการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในการตรวจวินิจฉัยและประเมินความรุนแรงโรคหนอนพยาธิ ในพื้นที่โครงการพระราชดำริฯ โดย นายเสรี สิงห์ทอง และทีมงาน เป็นวิทยากรและการสาธิตวิธีการเตรียมและตรวจหาพยาธิใบไม้ตับและโรคหนอนพยาธิอื่นๆ ระหว่างวันที่ 26 – 28 ธันวาคม 2561 ณ ห้องประชุมราชพฤกษ์ สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น และห้องปฏิบัติการ วิทยาลัยสาธารณสุขสิรินธรขอนแก่น

ภาพกิจกรรมดำเนินงาน สคร.8 จ.อุดรธานี

การตรวจคัดกรองโรคพยาธิใบไม้ตับ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพประชาชนกลุ่มเสี่ยง

นายแพทย์มานพ ฉลาดธัญญกิจ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสกลนคร เป็นประธานเปิดการประชุมให้ความรู้เรื่องพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรรมสุขภาพประชาชนและตรวจคัดกรองพยาธิใบไม้ตับประชาชนกลุ่มเสี่ยงที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ปี 2562 ในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2562 ณ โรงพยาบาลบ้านโนนเรือ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

ภาพกิจกรรมดำเนินงาน สคร.9 จ.นครราชสีมา

ประชุมเชิงปฏิบัติการขับเคลื่อนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 จังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยภูมิ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการการจัดระบบสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม พัฒนาองค์ความรู้เรื่องพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ให้กับเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของตำบลจัดการสุขภาพในพื้นที่เสี่ยง เพื่อการดำเนินงานกำจัดสิ่งปฏิกูลให้มีประสิทธิภาพในการป้องกันควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับ ในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2562 ณ โรงแรมชัยภูมิปาร์ค อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

รณรงค์ขับเคลื่อนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 จังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขอำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดโครงการรณรงค์ขับเคลื่อนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ปี 2562 โดยมีกิจกรรมเดินรณรงค์ และจัดบู๊ทนิทรรศการ ให้ความรู้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรรมสุขภาพแก่ประชาชนในการแก้ไขปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

ภาพกิจกรรมดำเนินงาน สคร.10 จ.อุบลราชธานี

ประชุมเชิงปฏิบัติการ“พัฒนาศักยภาพจุลทัศนกรในการตรวจวินิจฉัยโรคพยาธิใบไม้ตับ ปี 2562”

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมุกดาหาร และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยโสธร ได้ดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ พัฒนาศักยภาพจุลทัศนากรในการตรวจวินิจฉัยโรคหนอนพยาธิ และการใช้งานโปรแกรม Isan Cohort ให้กับผู้รับผิดชอบโครงการแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในพื้นที่เสี่ยง และโครงการพระราชดำริเพื่อฟื้นฟูวิชาการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในการตรวจวินิจฉัยและประเมินความรุนแรงโรคหนอนพยาธิ ในช่วงเดือนมกราคม–มีนาคม 2562 โดยทีมวิทยากรจากสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมประชาชนกลุ่มเสี่ยง

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยโสธร และเครือข่ายในพื้นที่ ได้จัดอบรมพัฒนาศักยภาพในการสื่อสารสร้างความรอบรู้เรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กับประชาชนกลุ่มเสี่ยง แกนนำครอบครัว อาสาสมัครสาธารณสุข และผู้นำชุมชน ในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2562 ณ โรงแรม เจพี.เอ็มเมอรัลด์ จังหวัดยโสธร

ขับเคลื่อนการดำเนินงานกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมกับภาคีเครือข่าย จัดประชุมเชิงปฏิบัติการขับเคลื่อนการดำเนินงานกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ปี 2562 โดยมีกิจกรรมจัดบู๊ทนิทรรศการให้ความรู้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรรมสุขภาพ แก่ประชาชนกลุ่มเสี่ยง และแก่นนำชุมชน ในการแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 10 ในวันที่ 2 เมษายน 2562

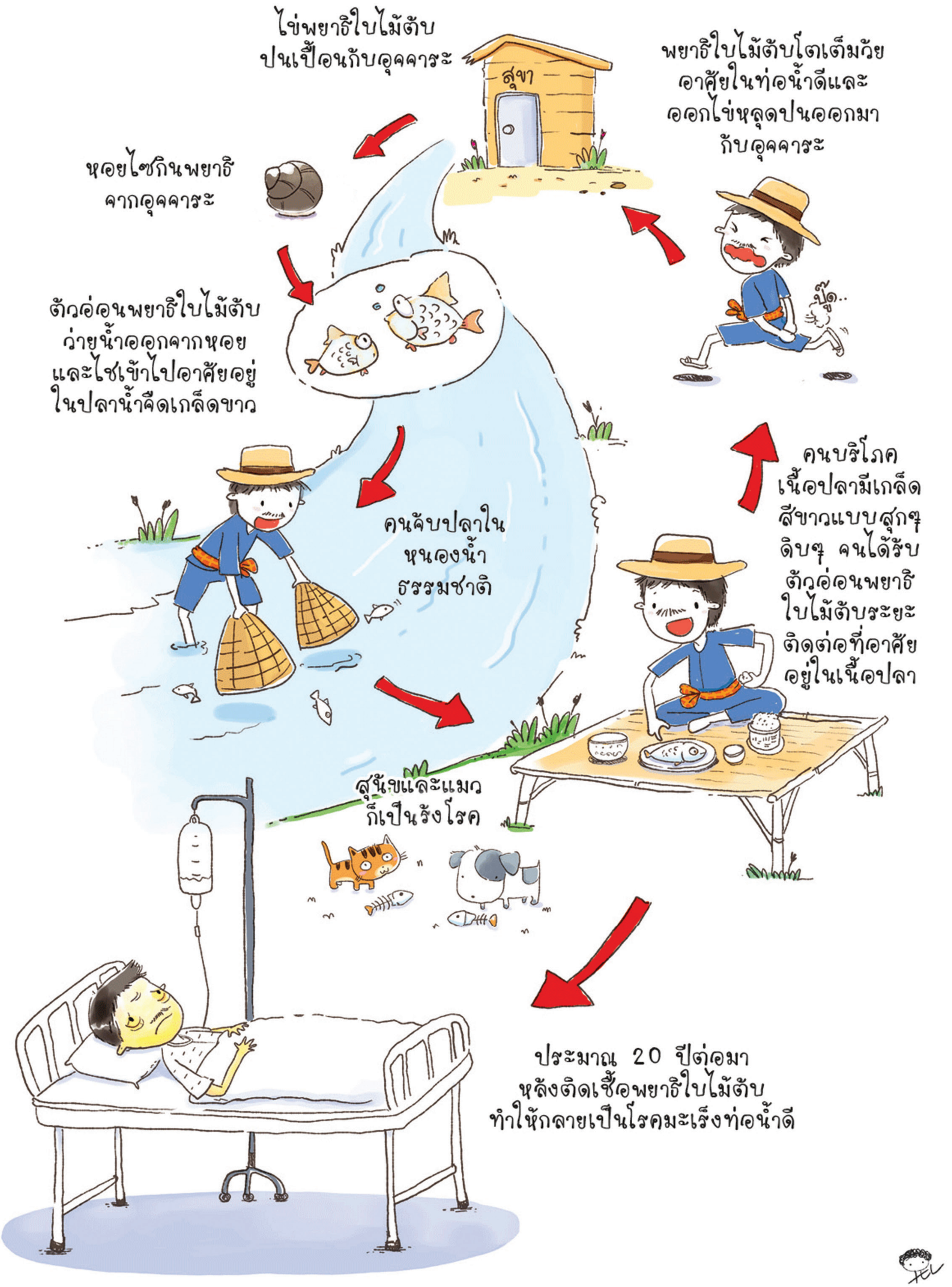
ไข่พยาธิใบไม้ตับ
ปนเปื้อนกับอุจจาระ
สุขา
พยาธิใบไม้ตับโตเต็มวัย
อาศัยในท่อน้ำดีและ
ออกไข่หลุดปนออกมา
กับอุจจาระ
หอยไซกินพยาธิ
จากอุจจาระ
ตัวอ่อนพยาธิใบไม้ตับ
ว่ายน้ำออกจากหอย
และไชเข้าไปอาศัยอยู่
ในปลาน้ำจืดเกล็ดขาว
ปู๊ด..
คนจับปลาใน
หนองน้ำ
ธรรมชาติ
คนบริโภค
เนื้อปลามีเกล็ด
สีขาวแบบสุกๆ
ดิบๆ คนได้รับ
ตัวอ่อนพยาธิ
ใบไม้ตับระยะ
ติดต่อที่อาศัย
อยู่ในเนื้อปลา
สุนัขและแมว
ก็เป็นรังโรค
ประมาณ 20 ปีต่อมา
หลังติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับ
ทำให้กลายเป็นโรคมะเร็งท่อน้ำดี